

Sári Terézia

nyelvtanár, egy 12 éves kétnyelvű kislány anyukája Münchenből

Kétnyelvű nevelés – müncheni tapasztalataim

Sokszor halljuk, hogy a külföldön élő gyerekek játszva tanulják meg anyanyelvüket és az ország nyelvét. Tudatos döntés, rengeteg idő és energia ráfordítása nélkül, ill. következetesség és kitartás hiányában azonban elmarad a várt eredmény és sokan már az elején feladják.

Pedig több nyelv ismerete mindenképp előnyös a gyermek számára. Amellett, hogy közös nyelv híján nem tudna kommunikálni az otthoni rokonokkal, nagyszülőkkel, barátokkal. Köztudott az is, hogy a többnyelvű gyerekek könnyebben tanulják meg az idegen nyelveket az iskolában. Jóllehet, közöttük sincs mindenkinek kiemelkedően jó nyelvérzéke, de másként állnak hozzá az idegen nyelvekhez, számukra mindez természetesebb. Legújabb kutatások szerint jelentősen csökken az Alzheimer-kór veszélye azok körében, akik születésüktől fogva több nyelvet tanulnak.

A kétnyelvű nevelés életforma, a többnyelvűség pedig kihathat az ember személyiségére, identitására és viselkedésére is. Amikor a kétnyelvű nevelés mellett döntünk, talán még nem is sejtjük, hogy olyan örömeink, de olyan problémáink is lesznek, amelyek egy egynyelvű család számára teljesen ismeretlenek.

Elgondolkodtató számok

Azt szokás mondani, hogy

1. nyelvtudásunk kb. **10 %**-át tudjuk csak átadni gyermekünknek (és ő is csak a 10 %-át fogja továbbadni annak, amit tőlünk megtanult)
2. egy szót legalább **7-szer** kell kimondani ahhoz, hogy aktívan tudjuk használni
3. legalább **3 hét** magyarországi tartózkodás szükséges, hogy maradandó változás álljon

be a gyermek nyelvtudásában.

De mit is jelent mindez a gyakorlatban?

1. Beszédünk minősége meghatározó

Minél jobban beszélem az anyanyelvemet, annál többet tesz ki az a 10 % is, amit át tudok gyermekemnek adni belőle. Hosszabb külföldi tartózkodásunk idején magyar nyelvtudásunk lassacskán kopik-szürkül, otthon a nyelv ezalatt rohamosan fejlődik tovább. Képezzük magunkat, olvassunk napilapokat, szépirodalmat, járjunk magyar nyelvű előadásokra, fellépésekre, találkozzunk magyar barátokkal, hogy gazdagodjon szókincsünk, színesedjen a stílusunk.

2. Hogyan tudom elérni, hogy gyermekem aktívan használja a magyart?

Itt hadd tegyek egy kis kitérőt: Már az óvodában (müncheni „multi-kulti” óvoda) felhívták a figyelmemet arra, hogy csak az anyanyelvemen beszéljek a lányommal, hogy ne tanulja meg tőlem a hibákat és az akcentusomat. Sokkal nehezebb az óvónőknek a berögződött hibákról leszoktatni a gyerekeket, mint eleve helyesen megtanítani a nyelvet. Idegen nyelven beszélni egyébként sem autentikus, mert érzelmeinket az anyanyelvünkön tudjuk a leghitelesebben kifejezni. Együttal eloszlatták azt az aggodalmamat is, hogy nem fog tudni a lányom rendesen németül, ha én csak magyarul beszélek vele.

Válasszuk külön a nyelveket!

Ennek módja a család összetételétől függ. Sok működő modell létezik:

- egy személy - egy nyelv (mindegyik szülő a saját anyanyelvén beszél a gyerekkel)
- otthon magyarul (ha mindkét szülő magyar)
- három nyelvet beszélünk családon belül (magyar anyuka, német apuka, a gyerekkel mindegyikük az anyanyelvén beszél, de a két szülő egymással angolul)
- egy hétig németül - egy hétig magyarul, hét közben németül - hétvégén magyarul
- soknemzetiségű család: Minden szobában (!) más nyelven beszélnek

Maradjunk következetesek

Állapítsuk meg, melyik modell illik a családunkhoz. Bármelyik mellett is döntünk, következetesen tartsuk is be a felállított szabályt. Ne keverjük kényelmességből a nyelveket,

mert ez összezavarhatja a gyereket. Kialakulhat az ún. "dupla félnyelvűség", azaz egyik nyelvet sem fogja rendesen beszélni. Amennyire lehetséges, ne használjunk kifejezéseket a másik nyelvből. Ez nem mindig fog sikerülni, hiszen sok mindenre nincs megfelelő magyar szó, de ahol lehet, törekedjünk rá. (Négy éves kor környékén természetes a keverés, de nem szabad felerősíteni.) Ha a játszótéren, vagy boltban átváltunk a másik nyelvre, azzal azt sugalljuk, hogy magyarul beszélni nem szalonképes és csak otthonra való. Adódhat olyan szituáció is, amikor ki kell állnunk a döntésünk mellett. A gyerek identitására (ill. annak hiányára) irányuló kérdések mellett szokták azt is feszegetni, megéri-e időt és energiát áldozni egy kevesek által beszélt nyelv megtanulására. Én ilyenkor mindig azt válaszolom, hogy pont azért érdemes, mert ritka! Hiszen angolul mindenki megtanulhat...

3. Háromhetes magyarországi tartózkodás - alternatívák?

A magyarországi nyaralást élmények és hatékonyság tekintetében semmi sem pótolhatja. A bajorországi iskolákban év közben egy-két hétig tartanak a szünetek, de már ennyi idő is csodát tehet. Nagyon érdekes jelenség, hogy gyakorlatilag már az országhatárnál, ill. érkezéskor a repülőtéren "átkapcsol" az agy, de legkésőbb egy-két nap után még azok a gyerekek is átállnak a magyarra, akik külföldön nem szívesen használták a gyengébb nyelvet. Hosszabb tartózkodás után gördülékenyebb, utána gyakran nehezebb lesz a beszéd. Igaz, külhonban nem fogjuk tudni huzamosabb ideig azt a nyelvi változatosságot nyújtani, ami németül éri a gyerekeket, de az érzelmi kötődést anyanyelvünk és kultúránk iránt külföldön is ki tudjuk alakítani ill. fenn tudjuk tartani.

Teremtsünk lehetőséget lakóhelyünkön is, hogy magyarokkal tudjon beszélni. Hívjuk meg a nagyszülőket, rokonokat, barátokat. Keressünk „sorstársakat” városunkban, bővítsük magyar baráti körünket. Hordjuk magyar gyerekcsoportba, magyar közösségbe a gyereket, hadd érezze, hogy magyarul tanulni hasznos és nem csak öncél. Fontosak a pozitív élmények, pl. egy kirándulás a gyerekcsoporttal, a hagyományok ápolása, születésnap/névnap, anyák napja megünneplése stb. Az első időkben egyszerűbb lesz a dolgunk, hiszen kicsi gyerekünkkel egész nap magyarul beszélhetünk, játszhatunk, énekelhetünk, mesélhetünk neki. De az iskolába lépéssel jelentősen csökken a magyarral eltöltött idő mennyisége, kamaszkorú gyerekünknek pedig végképp nem lehetünk a sarkában, hogy ellenőrizzük, kivel milyen nyelven beszél. Mi szerencsés helyzetben vagyunk, mert Münchenben működik Hétvégi Magyar Iskola, de nem szabad azt gondolni, hogy az iskola ezentúl teljes mértékben át tudja vállalni gyermekünk magyarra tanítását. Ezért keressünk olyan „szigeteket”, ahol mindenki

magyarul beszél. Ilyen Münchenben a Katolikus Misszió épülete, a magyar táncház stb. Kísérjük figyelemmel ill. szervezhetünk mi magunk is helyben magyar rendezvényeket (karácsonyi ünnepség, majális, gyerekszínház). Otthon is alakítsunk ki rituálékat, melyek kivétel nélkül mindig magyarul zajlanak: kisebbeknél az esti mese, a fürdetés, később a főzés, egy-két óra a magyar bébiszitterrel, nagyobbaknál egy közös vásárolgatás, kerti munka, fagyizás, sport, bármi egyéb). Dícsérjük és adott esetben díjazunk is egy-egy jól sikerült bonyolultabb mondatot. Hibák esetén ismételjük meg helyesen a szót, de ne kényszerítsük arra, hogy utánunk mondja. A nagyobb gyerekeket az is motiválhatja, hogy ettől az évtől kezdve a Magyar Iskolában szerzett jegyet be lehet írni a német év végi bizonyítványba.

És ha nem magyarul válaszol?

- Reakció: "Nem értem."

(Nem mindig vezet eredményre, hiszen tudja, hogy beszélek németül.)

- Visszakérdés: "Tessék?"

- Kérés: "Mondd magyarul!"

A kétnyelvű gyerek nyelvtudása állandó ingadozásnak van kitéve. Sőt, adódhatnak olyan időszakok, amikor egyáltalán nem hajlandó velünk magyarul beszélni. Ennek többféle oka lehet. Talán megerőltető neki, mert könnyebben megy a másik nyelv. Állhat kamaszkori lázadás is a háttérben, esetleg nem szeretne különbözni az osztálytársaitól. Ne csüggedjünk el, hanem próbáljuk az ilyen szakaszokban is fenntartani a kétnyelvűséget azáltal, hogy mi továbbra is folyamatosan magyarul beszélünk hozzá, de őt ne kényszerítsük rá. Az így létrejött kétcsatornás kommunikáció nagyon gyakori a kétnyelvű családokban.

Ne legyenek túlzott elvárásaink

Minden igyekezetünk ellenére külföldön a magyar csak a „gyengébbik” nyelve lesz a gyerekeknek, és ez így természetes. Túlzottnak tartom azt az elvárást, hogy ugyanolyan tökéletesen beszéljen és írjon magyarul, mint annak az országnak a nyelvén, ahol felnő, iskolába jár, a legtöbb élmény éri, és élete legnagyobb részét eltölti. De ha sikerül megszerettetni vele nyelvünket, kultúránkat, azzal olyan stabil alapokat teremtünk, amire később támaszkodni tud. Sok fiatal kifejezetten jól megtanul magyarul, és nem ritkaság, hogy a magyar felsőfokú nyelvvizsgát is leteszik.

Források:

- Szakkönyvek: Elke Burkhardt-Montanari: Wie Kinder mehrsprachig aufwachsen
Elke Montanari: Mit zwei Sprachen groß werden
Vassilia Triarchi-Herrmann: Mehrsprachige Erziehung - Wie Sie Ihr Kind fördern
- Elisa Hermann/Dorothee Fichter: Mehr als eins
- Előadások: Dr. Iris Eicher: Mehrsprachige Erziehung
- Spracherwerb: Dr. phil. Edgardis Garlin: Zweisprachige Kindererziehung
U. Gilgenreiner: Sprachentwicklung und gestörter

...valamint 12 év saját tapasztalata és hosszú beszélgetések hasonló cipőben járó családokkal